

Podhujka

Andrej Figelj in Al Vrezec

Še ne dolgo tega, morda nekaj let, so kmetje v Vipavski dolini hodili na Trsteljske travnike in goriški kras kositi travo za živino. Po koncu napornega dne so med odhodom v dolino poslušali skrivnostno brnenje neznanega bitja. Imenovali so ga legen (løgħan). Prepričani so bili, da je to ptič, ki ga je mogoče slišati, nikakor pa ne videti. Njegovo petje so imeli za znak lepega, sončnega vremena, ki se bo nadaljevalo in omogočalo pravočasno spravilo sena.

Danes nam je podoba te ptice znana, imenujemo jo podhujka, še vedno pa o njej ne vemo veliko. Skoraj izključno nočna aktivnost in izjemna sposobnost prikrivanja čez dan sta krivi, da se s podhujko običajno le redko srečamo, kar jo dela še bolj skrivnostno. Celo brneče petje samca ob nepozornosti hitro preslišimo v gluhi nočni tišini. Tudi najbolj izkušeni ornitologi morajo podhujkinemu petju vsaj dvakrat prisluhiti, če ne gre morda za bramorja, ki cvrči iz svojih podzemeljskih logov, ali morda za zeleno krastačo, ki reglja kje v kakem vodnem jarku. Podhujkina pesem je sestavljena iz nekaj brnečih delov, ki se razlikujejo v višini tona, neredko pa samec pesem zaključí z glasnim ploskanjem, ko udarja z zgornjimi stranmi peruti. Tovrstno ploskanje je pogostejše takrat, ko so samci območno oziroma teritorialno razporejeni. Ob morebitnem vdoru tekmeca na teritorij ali če podobno situacijo izzovemo s

predvajanjem območnega petja podhujke, se bo lastnik teritorija odzval s svarilnim »kvip« in s perutmi grozeče ploskal med letom, sledilo pa bo še teritorialno brneče petje. Podhujke sicer začno peti približno uro po sončnem zahodu in s prekinitvami pojejo celo noč. Podhujkino skrivnostno

življenje in nenavadni videz sta razlog, da se je ptice prijel cel kup krajevnih imen, denimo legen, ležetrudnik, mravljinčar, kozodoj in kozomolz. Slednji imeni sta povezani z legendo, da je podhujka bajeslovno bitje, ki ponoči kozam sesa mleko, kar je v svojih spisih omenil že

foto: Katarina Denac
Značilen habitat podhujke na Krasu.

PODHUJKA

Aristotel. Ta vraža je bila razširjena po vsej Evropi, na kar še danes opozarjajo podhujkina imena v nekaterih evropskih jezikih, denimo »Ziegenmelker« v nemščini, »Succiacapre« v italijanščini ali »Goatsucker« v angleščini, čeprav ji Angleži danes uradno pravijo »Nightjar«. Ta bajeslovna lastnost je pri prvem znanstvenem opisu podhujke prevzela tudi švedskega naravoslovca Carla Linnéja, ki ji je nadel latinsko ime *Caprimulgus europaeus* (lat. capra = koza, mulgere = molzti).

Podhujkino sorodstvo je večinoma tropsko, nekaj pa jih živi tudi po stepah. V ptičjem sistemu je red ležetrudnikov Caprimulgiformes povsem samostojna skupina ptic, čeprav jo nekateri znanstveniki po najnovejših raziskavah uvrščajo celo med sove Strigiformes. V redu je 119 vrst uvrščenih v pet družin. Najbolj posebna med njimi so tolsti lastovičniki Steatornithidae z edino vrsto tolstim lastovičnikom (*Steatornis caripensis*), ki gnezdi v jamah Južne Amerike, hrani pa se s plodovi dreves. Mladiči teh ptic se med odrasčanjem v gnezdu tako odebelijo, da so jih Indijanci lovili in iz njih pridobivali olje. Naša podhujka sodi v največjo družino ležetrudnikov, med podhujke Caprimulgidae, v katero je uvrščenih veliko zelo slabo poznanih vrst. Še pred nedavnim, leta 1995, so na nekem kolovozu v etiopskem višavju našli ostanke povožene podhujke, od katere je ostala le leva perut. Po temeljitnem pregledu kadavra so ugotovili, da gre za povsem novo, znanosti še nepoznano vrsto. Nadeli so ji ime *Caprimulgus solala*. Še do danes je nihče ni videl cele, kaj šele žive.

Naša evropska podhujka je znanosti poznana že 250 let - dovolj, da o njej danes vemo že nekaj več. Je nočna ptica z izjemno vitkim telesom, dolgimi perutmi in repom. Perje je mehko, zato leta povsem neslišno, podobno kot sove. Samec in samica sta si podobna, le da ima samec na primarnih peresih peruti in repu bele lise, ki jih na osvetljeni podhujki v letu lahko opazimo tudi ponoči. V mraku in ponoči podhujke zelo rade posedajo na odprtih površinah in ceste so kot nalašč za to. Če se ji previdno približamo, bo podhujka, čeprav obsijana z lučjo, mirno obsedela na cesti. Presenetile nas bodo izjemno kratke noge, kar daje opazovalcu

foto: Davonin Tome

Še vedno ni znana vloga glavnička na nohtu srednjega prsta podhujkine noge, verjetno pa ga uporablja pri odstranjevanju zajedalcev s perja ali pri ravnanju občutljivih brkov ob kljunu.

občutek, da podhujka vedno leži na tleh. Na nohtu srednjega prsta je nazobčana struktura, glavniček ali pekten. Njegova funkcija še vedno ni povsem jasna, domnevajo pa, da si z njim ptica češe perje in si s tem odstrani zajedalce. Uporabljala naj bi ga tudi pri ravnanju občutljivih lasastih brkov ob kljunu. Za navidez majhnim neopaznim kljunom so orjaška vrečasta usta. Podhujka je, podobno kot podnevi lastovke, lovec na leteče žuželke. Na njenem jedilniku so zlasti nočni metulji, večje pa tudi hrošči. Za lov v zraku je treba biti primerno opremljen in ogromna usta so uspešna lovilna priprava. Ravno njena žuželčja prehrana pa je razlog za njen selitveni značaj. Prezimuje v tropski Afriki in se k nam vrne šele v aprilu ter maju.

Največ podhujk živi v pol odprti suhi krajini, porasli z nizkim listnatim ali redko rastočim iglastim drevjem. Pogosta je predvsem na prisojnih, z borom poraslih legah. Živi tudi na robu kostanjevih sestojev in celo na jasnih sklenjenih sredogorskih gozdov, zlasti v mešanem bukovem jelovju. Dan preživi podolžno prilegla k veji ali padlemu deblu. Zaradi varovalne obarvanosti perja je ni lahko opaziti. O svoji »nevidnosti« je prepričana tudi med gnezdenjem, saj samica znese prav tako varovalno obarvana jajca kar prosto na gozdna tla in se ob nevarnosti raje potuhne, kot pa da bi odletela. Če pa se ji nepridiprav le preveč približa, zleti, a

se še vedno nemirno spreletava v bližini, da bi ga odvrnila od iskanja gnezda. Valita izmenoma samec in samica. Mladiči so polbegavci, navadno sta v gnezdu po dva, in se po izvalitvi že lahko sprehodijo na kratke razdalje okoli gnezda.

Pri nas je podhujka razširjena zlasti v zahodni in osrednji Sloveniji, medtem ko lokalno gnezdi v Gornjesavski dolini, ob Sotli, v Slovenskih goricah, na Dravskem polju in Goriškem. V Evropi je približno enako pogosta v severnem in južnem delu. Njena razširjenost zajema še Azijo in severozahodno Afriko. V zadnjih desetih letih so ugotovili znaten upad števila podhujk v večjem delu Evrope. Tudi v Sloveniji velja podhujka za močno ogroženo vrsto. Zadnje raziskave na Krasu so pokazale, da je v tem delu Slovenije še vedno zelo številčna. Bolj intenzivno posvečanje tej skrivnostni ptici v prihodnje bo razkrilo, kako številčna je drugod po Sloveniji, saj je bila zaradi skritega in nočnega življenja pri ornitoloških popisih v preteklosti precej zapostavljena. Še vedno pa čaka na ustrezno pozornost slovenskih ornitologov kar nekaj vrst, denimo kragulj (*Accipiter gentilis*), gozdni jereb (*Bonasa bonasia*), duplar (*Columba oenas*), slegur (*Monticola saxatilis*), krekovt (*Nucifraga caryocatactes*), planinski vrabec (*Montifringilla nivalis*), če naštejemo le nekatere. Nekaj je tudi takih, ki so uvrščene v najvišje kategorije rdečega seznama. Potrudimo se, da ne bodo pozornosti deležne prepozno. ■ ■ ■